

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: Interview met Gerdien Evertse

Auteur: Kauthar Bouazzati

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 42.3, pp. 17-20.

© 2020 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

INTERVIEW MET PROMOVENDUS GERDIEN EVERTSE

Kauthar Bouazzati

Evertse voltooide drie bachelors aan de Universiteit van Amsterdam: Muziekwetenschap, Europese Studies en Spaanse Taal en Cultuur. Ze vervolgde haar bachelor met de onderzoeksmaster *Ancient, Medieval and Renaissance Studies* aan de Universiteit van Utrecht en koos voor het traject van de middeleeuwse geschiedenis. Met haar fascinatie voor Spanje richtte zich met name op twee onderwerpen: koninginnen en de Moriscos. Buiten een aantal pioniersonderzoekers zoals Gerard Wiegers zijn Moriscos nog altijd een onderbelicht onderwerp.

(CRYPTO-) MOSLIMS

‘Ik geloof heel erg in gelijkheid. Mensen die buitengesloten worden, daar kan ik slecht tegen,’ antwoordt Gerdien Evertse op de vraag waarom de Moriscos – vroegmoderne moslims die zich verplicht moesten bekeren tot het christendom – haar zo fascineren. Ze legt vervolgens uit dat het buitensluiten van groepen door de geschiedenis heen geen uitzondering is. Onderzoek doen is wat haar betreft een manier om bepaalde minderheden een stem te kunnen geven. Ook al is dat, in dit geval, 400 jaar later. Los van de historiografische bijdrage van haar onderzoek is het onderwerp namelijk ook politiek relevant en actueel. Sinds een aantal jaar zijn extreemrechtse partijen ook in Spanje in opkomst. Het idee dat het land moet terugkeren naar een

Reconquista is door meerdere politici in de mond genomen. Evertse herkent die semantiek.

Ze promoveert nu op de identiteit van de Moriscos in het onderzoeksproject *The Invention of the Refugee in Early Modern Europe*, gefinancierd door het Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Het project is door Geert Janssen, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, binnengehaald en in 2018 van start gegaan met vier onderzoeksthema's: protestantse en katholieke vluchtelingen, de Joodse diaspora, vluchtelingen en de vroegmoderne staat, en tot slot de verplaatsingen van Moriscos. Evertse besteedt daarbij specifiek aandacht aan de ervaringen van Moriscos door hoofdzakelijk negen manuscripten die door henzelf geschreven zijn, te bestuderen. Binnen de huidige historiografie over deze groep bekeerde moslims gaan er namelijk weinig over de identiteit van Moriscos zelf. Evertse stelt dit wel centraal in haar onderzoek. Met haar onderzoek verbreedt ze daarom het onderzoeksveld dat vooral kijkt naar Moriscos als subjecten in een groter narratief van de vroegmoderne vluchteling.

DE MORISCO

Toen Granada in 1492 viel, werd door Isabelle I van Castilië en Ferdinand II van Aragon officieel het nieuwe christelijke tijdperk van Spanje ingeluid. Het zou ook het begin zijn van de decennialange desintegratie van de islamitische cultuur

Foto door Greeje van der Werf

Gerdien Evertse

op het Iberisch schiereiland. Onderdeel hiervan was de gedwongen bekering van de moslims naar het christendom – de Moriscos. Aan het begin van de zeventiende eeuw werd er officieel een edict uitgevaardigd dat leidde tot de definitieve verbanning van alle Moriscos tussen 1609 en 1614.

Na het edict van 1609 waren er in korte tijd veel moslims die het land moesten verlaten, maar Echter de maatregelen om de moslims te beperken in hun doen en laten, begonnen al veel eerder. Voorbeelden hiervan zijn: het verbod op onder andere traditionele kleding, dansstijlen en de Arabische taal zorgde ervoor dat een groep bekeerlingen een identiteit als crypto-moslims moest ontwikkelen. ‘Ze zaten feitelijk in een niemandsland, want ze waren ‘officieel

geen moslims.’ Het resultaat is een soort ‘christen in een vreemde verpakking’, legt Evertse uit. Ze wil met haar onderzoek laten zien hoe deze Moriscos hun eigen identiteit vormgeven – dat deden ze namelijk actief, en continu.

De term ‘Morisco’ suggereert een eendimensionale groep van bekeerde moslims. Het tegendeel is waar: het was juist een enorm gemêleerd gemeenschap. Voor de verbanning in 1609 waren er moslims die zich vrijwillig bekeerden, moslims die zich verplicht maar wel met volle overtuiging bekeerden, en crypto-moslims die na hun bekering in hun privésfeer nog steeds moslim waren. ‘Morisco is geen neutraal woord,’ licht Evertse toe, ‘het betekent letterlijk ‘kleine moor’ en is in het leven geroepen door de christenen’. Toch zijn er bronnen waarin

“ HET RESULTAAT IS EEN SOORT CHRISTEN IN EEN VREEMDE VERPAKKING. ”

"IDENTITEIT WORDT ACTIEF VORMGEGEVEN, MAAR STAAT TOT OP EEN ZEKER HOOGTE OOK IN VERBAND MET PERCEPTIES VAN BUITENAF."

Moriscos wel degelijk zelf het woord Morisco gebruiken om naar zichzelf te verwijzen. Evertse stipt daarmee een ingewikkelde dynamiek aan: identiteit wordt actief vormgegeven, maar staat tot op zeker hoogte ook in verband met percepties van buitenaf. 'In hoeverre heb je door dat je een ander soort geloof hebt gecreëerd?' vraagt ze zich hardop af.

Er is ook een intercontextuele dimensie in de bronnen terug te zien. Aan de hand van verwijzingen naar de Bijbel en de Koran proberen de Moriscos een beeld te scheppen van hun eigen verhaal. Evertse noemt het voorbeeld van een Morisco die Spanje vergelijkt met Egypte, en koning Filips II met de farao. De focus van de auteur ligt op de kwaadaardigheid van de christenen, maar met de Morisco als slachtoffer wordt er indirect ook een parallel gelegd met de Joden in het Bijbelse verhaal. 'Hoe je de ander weergeeft zegt natuurlijk ook veel over jezelf. In deze bron wordt Spanje duidelijk heel zwart gemaakt, door middel van verwijzingen naar heilige verhalen.'

GEMEENSCHAP EN IDENTITEIT

Wat ook vaak voorkomt is het beeld van een transnationale islamitische natie, met de Ottomaanse sultan als een leider daarvan. In de werkelijkheid liep dat vaak anders. Zo werden de Moriscos in Tunesië als een aparte groep gezien en 'vormden daarmee een aparte administratieve groep'. Ook de Moriscos die naar Istanbul gingen werden in wijken geplaatst waar de niet-moslims, joden en christenen ook woonden.

Tegelijkertijd werden de Moriscos in Istanbul gebruikt om de christenen hun rechten te onttrekken. Kerken werden bijvoorbeeld vervangen door moskeeën, met het argument dat de Moriscos die nodig hadden. Op deze manier werden de Moriscos tot op zekere hoogte ook gebruikt.' Dat de Ottomaanse sultan naar de Moriscos verwees als 'broeders van dezelfde religie' ziet Evertse daarom meer als 'een vorm van opportunisme'. Ze legt uit dat de politieke verhouding tussen Spanje en het Ottomaanse Rijk rondom de Middellandse Zee complex was. Die belangen kunnen niet over het hoofd gezien worden.

Een van de grotere obstakels binnen haar onderzoek blijft het gebrek aan bronnen. Waar er over christelijke vluchtelingen een overvloed aan, onder andere, pamfletten en brieven zijn, geldt dat voor de Moriscogemeenschap niet. Moriscos vluchtten naar allerlei verschillende plekken, waardoor ook het bronmateriaal verspreid is over verschillende lokale archieven, die moeilijk te achterhalen zijn. Maar kun je algemene conclusies trekken uit observaties van manuscripten van negen individuen? Evertse onderschrijft dat dit een heikel punt is. Haar promotieonderzoek is wat dat betreft ook nog volop in ontwikkeling, en dit soort vraagstukken horen daarbij.

KNIR
KONINKLIJK
NEDERLANDS
INSTITUUT
ROME

Het KNIR biedt studenten een veilige en kleinschalige leef- en studieomgeving, die voldoet aan alle Covid-19 richtlijnen.

Cursusaanbod 2020 - 2021

PRACTICUM

Exploring Mountain Society in Ancient Samnium

14 SEPTEMBER - 4 OKTOBER 2020

SEMINAR

Raphael's Antiquity

30 OKTOBER - 9 NOVEMBER 2020

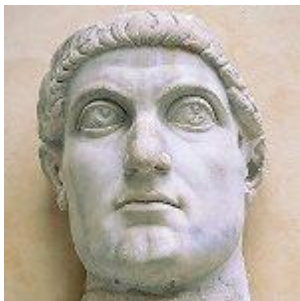
PRACTICUM

Mining Library Treasures

30 NOVEMBER - 7 DECEMBER 2020

WINTER SCHOOL

Roma Caput Mundi

4 - 18 JANUARI 2021

SEMINAR

Early Roman Imperialism in the Making

16 - 25 MAART 2021

SUMMER SCHOOL

Cultures of Science and Art in Rome, 1400-1900

13 - 23 MEI 2021

www.knir.it/nl/cursusaanbod-2020-2021/